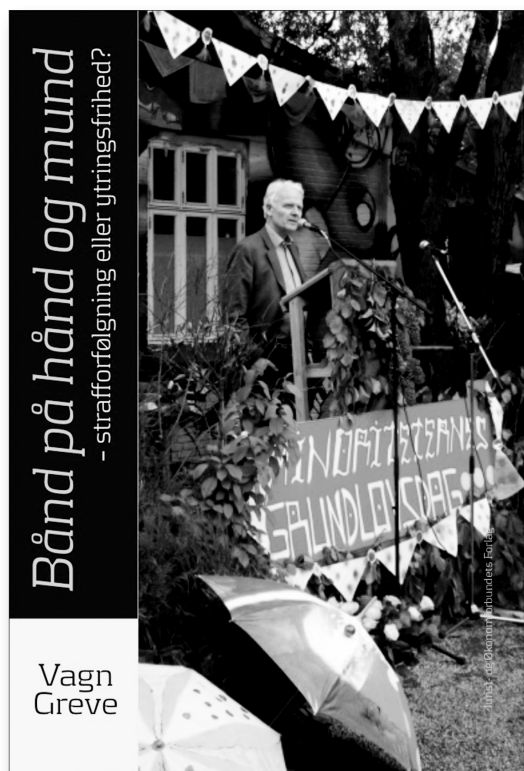


DER FINDES IKKE HØFLIG YTRINGSFRIHED

Essay-anmeldelse af Nils Bredsdorff



Vagn Greve
BÅND PÅ HÅND OG MUND
 – strafforfølgning eller ytringsfrihed?
 Jurist- og Økonomforbundet, 2008.
 158 s. Kr. 160,-.

Naar al Haan og Spot fordrives af Sproget,
 hvilket Middel bliver da tilbage mod Dumheden,
 og naar man binder Munden paa Foragten,
 hvormed tænker man da at ave Lumpenheden
 og den tykpandede Ondskab?

Viggo Hørup

Den diskussion der har været om ytringsfrihed siden Muhammed-krisen kan beskrives med formelen *Ytringsfrihed, men*. Alt efter hvor man står i debatten bliver men'et større eller mindre. Nogen gange så stort, at det svarer til at der står *censur, ja*. Andre gange så lille at grænsen kun synes at gå ved umisforståelige opfordringer til vold. Når fortalere for det store MEN kræver høflig og dannet tale i religiøse sager foreslår de censur mod de udannede og uhøflige, de vrangvillige og de, hvis saga ikke kan formuleres inden for et harmonisk univers i fredelige termer. Når latterliggørelsen kræves fjernet rettes angrebet mod ytringer, der kun eller bedst kan udtrykkes i satirisk, grotesk eller vittig for ikke at tale om foragtende form.

Den kendte strafferetsprofessor Vagn Greves 'men' er meget lille, men hans argumenter er omfattende og principielt vidtrækkende i en sådan grad at jeg ærgres over, at han ikke har taget flere offentlige livtag med de politisk korrekte jurister og bladfolk og politikere. Umiddelbart er *Bånd på hånd og mund – strafforfølgning eller ytringsfrihed?* en række lidt tørre juridiske festskrifts bidrag, domssammenfatninger, litteraturlister og artikler. Pænt og akademisk – men skinnende bedrager. Polemik og kritik af kolleger og standspersoner står ganske vist mestendels høfligt i bisætninger og parenteser. Et af de få steder hvor naturen går over optugtelsen hos strafferetsjuristen er i kommentaren til

folkerettens bestandige indskrænkning af ytringsfriheden: "Vi ser her et af de mange eksempler på, at den politisk farvede folkeret ikke lader sig konvertere til en forsvarelig retsstatslig strafferet". Ironisk nok viser Greves bog tydeligt at Folkerettens farvning, som stammer fra at denne ret hovedsagelig består af hvad nationalstaterne (læs: den rå og usminkede magt) kan og har kunnet blive enige om, blot er klarere politisk end strafferetten. For Greves bog viser hvordan den herskende strafferetstænkning og -praksis er præget af en retstænkning, der i al fald ikke kan kaldes 'retsstatslig'.

Æselsparket til nabodisciplinen folkeret kommer i forbindelse med forsøgene på at gennemføre FN-konventionen fra 1965 om rasediskrimination, som krævede kriminalisering af "al udbredelse af ideer, der hviler på racemæssig overlegenhed eller racehad." Gennemførelse skete ved en ændring af den allerede eksisterende § 266 b fra 1939. Udvidelsen af paragraffen var for så vidt ikke epokegørende fordi "dens historie viser meget tydeligt, at dens formål er at regulere den politiske debat." (36) Dilemmaet viser sig når man ved, at begrundelsen for udvidelsen af racismeparagraffen var den helt berettigede kamp mod apartheid. Siden da er diskrimination på grund af 'seksuel orientering' blevet inddraget i straffeloven, hvilket skaber modsætninger til den kristne lære (Paulus 1ste brev til Timoteus 1, 9-10 om 'unaturlig utugt'). Greve skriver: "For mit eget vedkommende har jeg ud fra ovenstående anførte svært ved at forstå rimeligheden af en kriminalisering af de religiøse læresætninger - så længe de blot har karakter af ideer og ikke føres ud i diskriminerende handlinger." (37). Endelig kommenteres den aktuelle (marts 2007) vedtagelse i FNs Råd for Menneskerettigheder af en anbefaling, der "Urges states to take resolute action to prohibit the dissemination ... of racist and xenophobic ideas and material at any religion or its followers that constitute incite-

ment to racial and religious hatred, hostility or violence".

Muslimske lande pressede anbefalingen igennem - de europæiske lande undlod at stemme men som Greve bemærker, havde de nok ikke undladt, hvis anbefalingen ikke kun havde fokuseret på islam men også omfattet buddhisme, hinduisme og kristendom og jødedom. Eksemplerne er taget fra bogens største artikel *Grænser for ytringsfriheden eller grænser for straffarheden*. Greve synes ikke i tvivl om, at den glidebane der er promoveret af tidens politiske korrekthed vil ende med også at beskytte krænkede religiøse følelser mod fornærmelser og forhånelser - embedsmandsudvalg er allerede i gang med at undersøge mulighederne. Henvisningen til den politiske korrekthed følges af en lang eksemplarisk oprensning af de seneste års sager i ind og udland, hvis nogen skulle betvivle, at der lægges et - især religiøst - pres på ytringsfriheden i høflighedens navn, som Jyllands-Posten jo hævdede.

Greves udgangspunkt i dette ejendommelige essay, der er en blanding af juridisk eksegese, retspolitiske overvejelser og strafferetshistoriske brudstykker er at "ytringsfriheden er den vigtigste frihed i samfundet". Det er mange jo ved højtidelige lejligheder enige om, men Greve insisterer med konsekvens. Set på baggrund af hvilke spørgsmål, der har skabt de centrale konfrontations- eller omdrejningspunkter i udviklingen af det politiske demokrati og de grundrettigheder der eksisterer i dag, religion, kvinder, racer, seksualitet, må konklusionen være, at det er den politiske debat indenfor disse områder, der skal beskyttes. Det som er vigtigt at få debatteret kan ikke kriminaliseres: "det er debatten og udtalelserne om de vigtigste politiske spørgsmål, der skal have de mindst indgribende begrænsninger." Tørt konstaterer Greve, at dette "synspunkt åbenbart langt fra (er) enerådende. Det er heller ikke den gældende strafferets udgangspunkt". Her er det tværtimod en

”udbredt opfattelse, at det er de højeste og mest væsentlige værdier, der skal have en kraftig strafferetlig beskyttelse.”

Ind imellem kommenteres Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og dommene fra Domstolen, hvis udgangspunkt i fortolkningen af den centrale artikel 10 om ytringsfrihed er, at ”også eller selv oplysninger, der krænker, chokerer eller ryster kan fremsættes.” Begrundelsen er, at debatten og meningsudvekslingen er livsnerven i demokratiet – men selvfølgelig at det sker under ansvar. Dette ansvar pålægges borgerne af staterne, hvis der er et stærkt socialt behov (pressing social need) for et indgreb mod en konkret ytring. Menneskeretsdomstolen lægger til grund, at der skal være meget vide grænser for kritiske ytringer. Det følger af ’nødvendigheden af pluralisme, tolerance og fordomsfrihed uden hvilke der ikke ville være et demokratisk samfund’, hedder det med et citat fra en EU-juridisk lærebog. Greve kommenterer underspillet den nævnte begrænsning i ytringsfriheden således: ”Men er der en ’pressing social need’ for at forhindre grove udtryk i den offentlige debat? Man kan måske snarere sige, at Menneskeretsdomstolen lægger til grund at der er et ’pressing social need’ for dem?” (119)

Kampen om hvornår hvilke ytringer er strafbare pågår stadig og kritikken af Jyllands-Postens tegninger er en del af den retspolitiske bestræbelse på at udvide det område, hvor strafferetten kan gribe ind mod ytringsfriheden med henvisning til et stærkt socialt behov – for f.eks integration.

Et par steder kommenteres Muhammed-krisen og Greve er enig med Rigsadvokaten i, at der ikke var grundlag for at dømme JP i sagen. Men ”JP har ikke ret i at det følger af ytringsfriheden, at spot og hån altid er lovlige udtryksmåder.” (83) ’altid’ nej. De små ord har stor betydning for jurister fremgår det tydeligt af Greves bog. Og han kunne godt have trådt lidt rundt i de små ord til hjælp for lægfolk. For hvad var det egentlig for helvedesord Flemming Rose skrev 30.09.05. Se selv i boksen og se at ordet altid ikke står der, men er underforstået.

LATTERLIGGØRELSEN

Det moderne sekulære samfund afvises af nogle muslimer. De gør krav på en særstilling, når de insisterer på særlig hensyntagen til egne religiøse følelser. Det er uforeneligt med et verdsligt demokrati og ytringsfrihed, hvor man må være rede til at finde sig i hån, spot og latterliggørelse. Det er bestemt ikke altid lige sympatisk og pænt at se på, og det betyder ikke, at religiøse følelser for enhver pris skal gøres til grin, men det er underordnet i sammenhængen.

Flemming Rose

Nogle gange er det hos Greve spidsfindige juridiske eller retshistoriske pointer som kan være svære at bedømme og som er skrevet til fagfolk, men som regel er det præcise og afgørende pointer. Som et af de få steder hvor en kollega korrigeres utvetydigt for at have glemt en vigtig sætning: ”Her gøres vold på artikel 20 (FN’s konvention om politiske rettigheder) som rettelig lyder: ’Enhver tilskyndelse til nationalt had, racehad eller religiøst had, som ophidser til forskelsbehandling, fjendtlighed eller vold, skal være forbudt ved lov.’” Delinkventen havde i sin politiske korrekthed glemt den kvalificerende sætning ’som ophidser ...’, hvilket bevirker at ”bestemmelsen har altså en væsentlig snævrere rækkevidde” end påstået.

Et andet sted hedder det i en karakteristisk og alt for kort polemisk finte ”Jeg ser ikke noget grundlag – hverken empirisk eller logisk – for påstande som ”Hædfulde ytringer kan ... med sandsynlighed forventes at fremme en socialt uønsket adfærd, som truer den offentlige orden (Koch 2004 s. 362)” Henvisningen gælder statsretsprofessoren Henning Koch, som med sin juridiske autoritet deltog aktivt i forsøgene på at udbrede den opfattelse, at ytringsfriheden skulle administreres høfligt og betænksomt.

I den aktuelle debat om Muhammed-tegningerne giver artiklen *Fra fulde folk og bladtegnere – Blasfemi i dansk strafferet* et fint indblik i hvad de kristne har brugt paragrafferne til, og hvordan deres betydning er ændret – Goethes bog *Den unge Werthers lidelser* blev forbudt fordi den ”bespottede religionen.” Greve giver en overvejende retshistorisk gennemgang af

det besværlige problem om religionskritik og gudsbespottelse og samtidig en redegørelse for det konkurrerende forhold mellem §140 og §266 b i straffeloven., Hvor den første, egentlige blasfemiparagraf efterhånden har fået et meget snævert virkeområde. At det overhovedet overvejes at straffe bespottelse og forhånelse af religiøse institutioner og anskuelse efter 200 års oplysningskamp mod religionens magt er det mest tydelige tegn på, hvor stor magt den politiske korrekthed og kulturelrelativismen har fået.

Greve opsummerer selv det centrale første kapitel med et citat: "Det skal siges med regelmæssige mellemrum, at pressefriheden er helt tom, hvis det betyder friheden til at være omsorgsfuld, medfølelse, betænksom og følsom og fornuftig. Pressefriheden kan kun betyde friheden til at være gemen, dum, uvidende, stødende og bare tage direkte fejl..."

Og som om den lidt tørre og konstaterende jurist ikke er helt sikker på at han bliver forstået, indledes kapitlet om bladtegnerne med det indledende citat af Politikens grundlægger Viggo Hørup lige som teksten krydres med citater af lignende indhold fra juristkollegaen Ludvig Holberg.

De øvrige kapitler er større og mindre kommentarer til forskellige andre straffelovsbestemmelser omkring ytringsfriheden: æreskrænkelser, strafbar sympati, injurier mod myndigheds personer, internettets formidling af selvmordshjælp. Alle båret af den samme grundholdning om at strafferetten overbelastes med unødigt holden hus med borgernes interne uoverensstemmelser i det omfang, der er tale om ytringer og ikke opfordringer til vold. En artikel kan fremhæves i en tid, hvor det igen tematiseres om bøger og film med islamistisk tema skal forbydes, Geert Wilders film *Fitna*. Artiklen hedder *Et forsvar for Mein Kampf* og sammenfatter fint Greves standpunkt – trods den lidt uheldige metafor:

"Der er heldigvis mange synspunkter, som, når de udsættes for dagens lys, revner fuldstændig som en trolde, der hører kirkeklokker. Faren for demokratiet ligger ikke i, at der er personer, som hylder ve-

derstyggelige synspunkter. Faren ligger i, at man gennem tvang søger at påvirke folks synspunkter, og så er det underordnet, om det er en Erasmus Montanus eller en Galilei. Og det er ligegyldigt om de to havde ret. ... Man må ikke glemme, at beskyttelse af ytringsfriheden kun har til funktion at beskytte retten til at have en anden mening end flertallet i samfundet. Straffeloven skal ikke skjule, at der findes usympatiske og tåbelige medmennesker. Den skal værne mod racistiske overgreb, ikke mod racistiske meninger." (45)

Djøf-forlaget som kommer til at tjene penge på denne strafferetskommentar burde have ofret en redaktør på at luge ud i gentagelser (to større s. 33 og s. 88), lave et register til domskommentarerne og presse Greve til at skrive et samlet kritisk essay om ytringsfrihed i betydningen kritisk forholden sig til kolleger (ikke blot de parentetiske, kontrære henvisninger til Henning Koch) og andre retsteoretikeres (Ronald Dworkin f.eks. men også gerne mere om Alf Ross end det anførte). Indtil det essay forhåbentlig kommer, kan vi klare os fint med de foreliggende overvejelser.

Der findes ikke en høflig ytringsfrihed. Der findes ytringsfrihed. Men der findes høflige deltagere i debatten. Greve er en af dem. Blot ved han med Hørup, at ikke alle deltagere kan eller vil være høflige, og at velopdragenhed kan ændre indholdet af den ytring, som skal beskyttes af den ret, de 'gemene, dumme, uvidende og stødende' også har. Det er den der hører, der skal være tolerant, ikke den der taler (med de begrænsninger loven sætter ved f.eks. opfordringer til vold).

Læs bogen inden Tøger Seidenfaden, Henning Koch og Uffe Ellemann næste gang forsøger at kvæle ytringsfriheden i høflighed og velmenende omsorg for de sarte sjæle, der er så stærke i troen. Det er kun den anden Muhammed-krise, der er i gang – der er stof til mange flere. Når De forenede Nationers forslag til ny religiøs ytrings kontrol med forbud mod Haan og Spot og Foragt skal gennemføres af hensyn til det privilegerede religiøse følelsesliv, må man håbe at det giver anledning til besindelse hos lovgiver og den politisk korrekte liberale middelklasse.